

Dnr. 2017/1855

Yttrande över Ordlista för Naturvårdande skötsel av skog

Rapporten "Ordlista för naturvårdande skötsel av skog" har framtagits av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2018-12-20, diarienummer 2017/1855). Föreningen Skydda Skogen har läst det remitterade förslaget och har följande synpunkter.

Sammanfattning

Skydda Skogen anser att:

- Arbetet med en gemensam ordlista för naturvårdande skötsel av skog är ett viktigt steg i arbetet för att underlätta skötsel i områden med naturvärden och minska konflikter.
- Ordlistan bör kompletteras med fler ord.
- Flera ordförklaringar bör fördjupas, och exemplifieras med mera detaljerade beskrivningar.
- Arbetet bör sättas i ett större perspektiv av skötsel och brukande.

Inledning

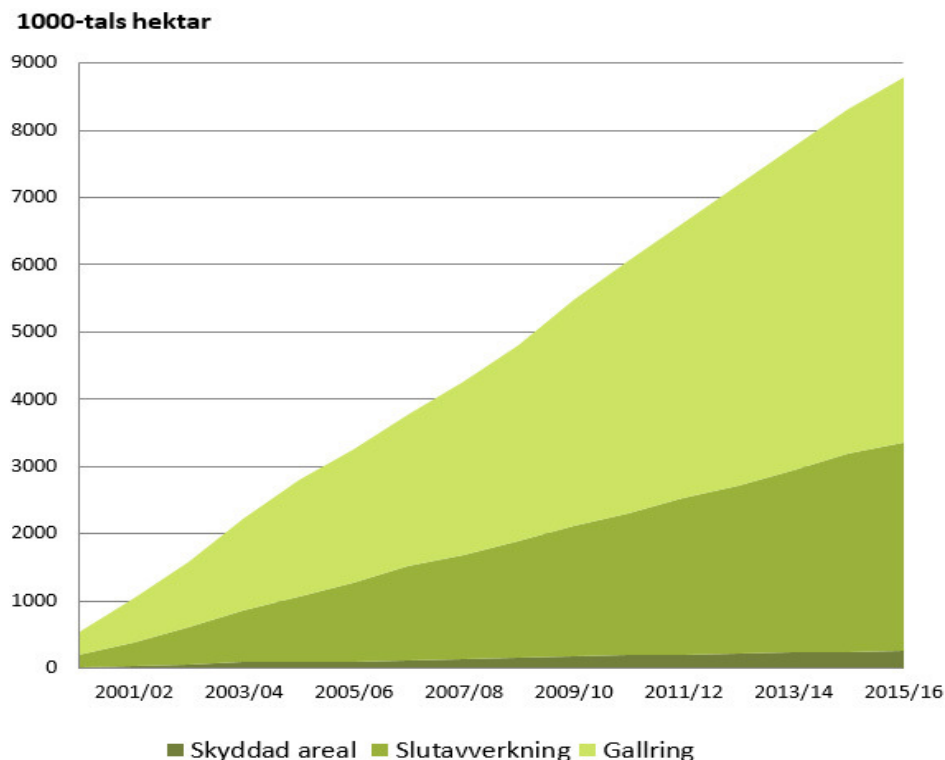
Ett gemensamt språk, att olika aktörer förstår vad den andre menar är av avgörande betydelse för att samtalet ska bli meningsfullt. Språkfilosofen Ludwig Wittgenstein framhöll betydelsen av detta. I dagsläget råder tyvärr en viss språkförbistring inom svenskt skogsbruk. Basala frågor som t.ex. vad är en skog, vad är skogsbruk, kan få helt olika svar beroende på vem som svarar på frågan. Skulle man följa FN:s definition på vad en skog är skulle även äppelodlingarna på Österlen platsa in liksom t.ex. oljepalmlantagerna i Sydostasien. Många inom svensk skogsindustri, samt personer som arbetar inom olika skogsbolag benämner granplantagerna i södra Sverige liksom tall- och contortatallplantager i norra Sverige för skogar. Man kan höra vissa personer inom den gruppen säga att man odlar skog, när det egentligen handlar om att odla träd. Men frågar man medelsvensken torde hen anse att en skog, förutom träd i rader, även bör innefatta andra ekologiska funktioner, någon form av ursprunglig natur. Skog bör innebära funktionella ekosystem. Ordet skogsbruk torde många förknippa med avverkning av träd, återbeskogning, plantager etc. Plantager är inte samma sak som skog utan planterade trädbestånd. Men skogar nyttjas ju även på andra sätt, t.ex. för renskötsel, jakt, friluftsliv, turism, för bevarande av biologisk mångfald. Det innebär att kanske även ordet skogsbruk bör få en vidare definition, där virkesbruket enbart utgör en del i något större, att fler skogliga ekosystemtjänster bör innefattas.

Generella synpunkter - Svar på remiss "Ordlista för naturvårdande skötsel av skog"

I **bakgrunden** bör tydligare framgå med vilken övergripande målsättning detta dokument tagits fram och behovet av det. Vi anser att utgångspunkten bör vara att människans påverkan ändras till att nyttjande och skötsel av naturresursen skog sker över hela skogslandskapet, på ett sådant sätt att ekosystemen blir på nytt mångfunktionella, med fungerande ekologiska processer, och att ekologiska nischer återskapas, så att det på sikt kan ges möjligheter till återkolonisation av olika arter. Detta innebär "ekologisk renovering" av de dominerande monokulturerna för att inte fortsätta överskrida de planetära gränserna för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, som är resultatet av fler plantager. Med den begränsning man givit i inledningen betyder naturvårdsskötsel endast skötsel i redan skyddade skogar

Det bör i klartext framgå vilka skogar som är tänkta att naturvårdande skötsel skall ske i; Nationalparker, naturreservat, frivillig avsättning, nyckelbiotoper eller fler skyddsformer. I vilken utsträckning och hur begreppen NS-bestånd, NO-bestånd, PF-bestånd ska användas bör framgå tydligare. Även den fjärde målklassningen PG-bestånd, produktionsmål med generell miljöhänsyn, bör läggas till, även om det ska undvikas vid naturvårdande skötsel.

Vi är tveksamma om skogsbrukets målklassning av skog ska med i ordlistan överhuvudtaget. Trots att skog skyddas formellt, avverkas och omvandlas den övriga skogen, den som inte varit utsatt för trakthyggesbruk, till trädplantager i en mycket snabbare takt, och därmed tappas i många fall de naturvårdskvaliteter en sådan skog har. Detta sker under täckmantel av t.ex. målklassning – skogsbruksplanering, samt även med hänvisning till landskapsanpassning och grön infrastruktur. I figuren nedan framgår detta tydligt.

Källa Naturvårdsverket.

Figuren visar hur skogsbruksplaner, målklassning, olika former av miljömärkning osv. medfört en fortlöpande omvandling av allt större andelar av det tidigare skogslandskapet, naturskogen, samt seminaturliga skogar till plantager med i stort sett enbart gran eller enbart tall.

Detta har skett under den period som riksdagens miljömål "Levande skogar" ska uppfyllas.

Skogsbrukets skötselenheter är fortfarande beståndsbundna, dvs. i liten geografisk skala, utan hänsyn till omgivningen. För att få ett ekologiskt hållbart skogsbruk, och nå de internationella överenskommelser som Sverige undertecknat, Konventionen om Biologisk mångfald och Klimatkonventionen, krävs att man tar med hela landskapet i planering. I de landskapsekologiska teorierna ingår att landskapets mönster och struktur är viktiga för att bibehålla biodiversitet och ekosystemens funktioner. Växterna och djuren behöver tillräckligt stora habitat, kärnområde, som i flera exempel visats behöva motsvara upp till 30 % av landskapet, om landskapet däremellan utgörs av en miljö som är fientlig eller icke bebodig, sk. matrix för en viss art. Dessutom behövs det samband mellan fragment av habitat, i form av korridorer eller konnektivitetzoner. Barriärer av olika slag ökar behovet av skyddade habitat. Detta innebär, att man inte kan uppnå god bevarandestatus för växter och djur, om man endast har skyddat små fläckar av artrika habitat, och däremellan har ett "fientligt landskap" av plantager. Jerry Franklin, som internationellt kan sägas vara initiativtagaren till det landskapsanpassade skogsbruket varnade för att man även om man

sparar "öar" och "korridorer" av skyddade områden, i en grön infrastruktur, så måste man också återskapa någon typ av skogliga ekosystem däremellan, i de ca 90 % som man brukar kalla "matrix" (Franklin 1993).

Skydda Skogen anser att i stället för ett defensivt tänkande när det gäller skoglig naturvård, behöver man övergå till ett mer "offensivt" tankesätt. Där bör ingå hur den nu brukade skogen, som brukats med trakthyggesmetoder, ekologiskt ska kunna restaureras för att på nytt bli mångfunktionell och ha stor resiliens med goda möjligheter till att kunna leverera andra ekosystemtjänster än de vi ser just nu. Det gäller alla skogsfaser; från kalhyggen till unga planteringar samt äldre plantager.

Specifika synpunkter

Det är viktigt att man i en ordlista för naturvårdande skötsel av skog får in korrekta internationella benämningar av de tre kategorier av trädbeklädda ytor, som finns beroende på graden av mänsklig påverkan på ekosystemet, 1) naturskog, 2) semi-naturlig skog, samt 3) plantage. Ofta kan man läsa om en indelning i två kategorier, naturskog och kulturskog. Detta är missvisande eftersom man i begreppet kulturskog slår ihop semi-naturlig skog och plantage, d.v.s. något som inte stämmer med den gängse internationella nomenklaturen.

Förslag till ytterligare ord i ordlistan:

Naturskog, skog som uppkommit genom naturlig föryngring och inte nämnvärt påverkats av människan (så att resiliens och ekosystemfunktion väsentligt ändrats).

Semi-naturlig skog, eller **sekundär skog**. En skog som avverkats tidigare genom olika metoder (plockhuggits eller kalhuggits), och där ett nytt varierat skogsbestånd tillåtits återetablering genom ny succession med olika trädarter, olika åldrar, t.ex. via naturlig föryngring, eller kombination av naturlig föryngring och artificiell föryngring, som t.ex. plantering eller sådd av träd.

Plantage. En trädbeklädd markyta som efter avskogning genom någon typ av artificiell föryngringsmetod, t.ex. markberedning, följs av plantering eller sådd, ofta av ett enda trädslag.

Monokultur. Inom skogsbruk odling av ett enda trädslag på en föryngringsyta.

Kontinuitetsskog: Skog som inte har varit kalavverkad och omfattar merparten av alla skogar uppkomna innan trakthyggesbruket infördes i stor skala under 1950-talet. Naturvärden i dessa skogar bör inte bara omfatta förekomst av skogslevande rödlistade arter och signalarter, utan också strukturer och biotoper som indikerar lång kontinuitet, som gamla träd och död ved.
<http://shop.skogsstyrelsen.se/shop/9098/art51/10768251-68e6a3-1837.pdf>

Återvätning: Våta och fuktiga marker i skogslandskapet som tidigare dikats ut, återskapas, genom att diken läggs igen och vattendrag tillåts meandra. De fuktiga och våta markerna kan vara hot-spots av stor betydelse för olika organismer, både våtmarks- och fastmarksorganismer, och för klimatsäkring av skog, mot t.ex. spridning av bränder och svårsläckta torvbränder och för att motverka utsläpp av klimatpåverkande gaser och fungera som koldioxidsänkor, framförallt på torvjordar.
https://www2.jordbruksverket.se/download/18.64f2616c14acd372c5c4391c/1420810674894/ra14_24.pdf

Klimatsäkring av skog: Att åtgärder vidtas i skogsskötseln som motverkar risker för skador på skog till följd av den pågående klimatförändringen. Det handlar t.ex. om att på de marker där blandskog och lövskog kan växa ska blandskog etableras efter avverkning. Främja naturlig föryngring.
<https://via.tt.se/pressmeddelande/svensk-skog-allt-samre-rustad-for-klimatskador?publisherId=415163&releasId=1409316>

Förtydligande under behov av naturvårdande skötsel

Under rubriken "*Behov av naturvårdande skötsel av skog*" skriver man svepande att viktiga störningar för biodiversitet satts ur spel. Skriv i klartext att de uppkommit genom att trakthyggesbruket helt dominerat skogsbruket. Det fortsätter uppkomma med detta skogsskötselsätt, som är ett storskaligt experiment, som inte ens pågått en skogsgeneration (det började under 1950-talet) och ändå genomförs på så gott som på nästan all skogsmark.

Under rubriken "*Det skall vara enkelt*": Ordlistan utgår från att etablerade begrepp skall behållas. Vi anser att man bör titta över många fler begrepp inom produktionsskogsbruket, i stället för att slentrianmässigt använda dem, t.ex. begreppet mogen skog ger intryck av att skogen, liksom frukt skulle bli för gammal och tappa kvaliteter när de är mogna, vilket man betraktar en skog som är 70-100 år.

Under rubriken *Centrala begrepp*:

Under "*Naturvårdande skötsel - Åtgärd som syftar till att bevara och utveckla naturvärden*" står att uttag av träd/virke eller grot normalt inte skall ske. Vi anser att detta bör modifieras, för olika typer av skogar och olika typer av åtgärder. I tidigare hagmarksskogar, eller när man vill skapa luckiga bestånd, där man vill gynna lövträd behöver man också fälla träd och lägga dem och ev. grot i deponier i själva beståndet, där man sparar död ved, för att göra skogen mer attraktiv ur rekreationssynpunkt.

Under "*Nyskapa naturvärden*" borde finnas några reflektioner i lättheten, eller hur svårt det är att göra detta, och vilken tidsaspekt man måste ha för att kunna åstadkomma värdefulla strukturer för naturvård i skogen. Det kan annars bli ett alltför lättvindigt argument för att spara befintliga värdefulla strukturer, om man tror att man enkelt och snabbt kan återskapa dem. Det måste finnas ett minne i landskapet, refugier där arter kan överleva utan alltför långa områden till förflyttning. Planering för grön infrastruktur måste utgå från befintliga värdefulla strukturer, och göras i ett landskapsperspektiv, utöver administrativa gränser och ägogränser.

Under "*Löpande skötsel*"; Definiera i klartext vad som menas med återkommande löpande skötsel. Man är föredömlig på flera ställen i skrivningen att det skall vara enkelt och tydligt. Detta bör genomsyra hela texten, med alla definitioner, så att det ges konkreta exempel och kvantifieringar. Så är inte fallet nu, vilket lätt kan leda till att begreppen inte får den avsedda effekten.

Under "*Brynskötsel*". Vad vi skrev ovan gäller i hög grad beskrivningen av brynskötsel. Den är alldeles för vag och ger ingen eller liten vägledning. Skriv i klartext vad det betyder att skapa en variation. Rishögar och död ved är inga naturliga element i välskötta och välutvecklade bryn även om död ved gynnar insekter, kräldjur och smådjur. Det bör också ingå att brynen inte bör vara raka utan mjukt formade och böjda, med vinklar och gipar som ger skydd och lä från olika håll med ljus och exposition.

Under "*Dämning*" behövs utvecklas mer om skogsvattens betydelse och deras skötsel, i sammanhängande korridorer med skyddande trädzoner.

Under "*Fri utveckling*". Det är ett begrepp som hittills använts alltför mycket, mest i kostnadsbesparande syfte, och inte för att uppnå bättre naturvårdsnytta i exempelvis tidigare hävdade och kulturpåverkade skogar med bete, skogshagmarker osv. Det finns få skogar idag som är skyddade i södra och mellersta Sverige där man inte haft någon form av påverkan. De flesta skogar har utnyttjats på olika sätt, och man behöver därför på samma sätt som i odlingslandskapet veta den historiska markanvändningen, för att ge rätt råd om skötsel. Det krävs oftare skötselåtgärder med luckhuggning i kulturpåverkade skogar än tvärtom. I äldre naturskogar skapar dock fri utveckling en viktig dynamik där naturliga processer får verka fritt och naturvärdet höjs vanligtvis med åren. Skyddade äldre naturskogar som lämnas orörda gynnar vanligtvis också ett flertal rödlistade arter.

Under "Friställning": På många ställen skrivs att de nedtagna träden eller buskarna lämnas på platsen. Detta tycks mest vara föranlett av en kostnadsaspekt. Bland frihuggna ekar eller i andra luckhuggna bestånd kan med fördel den döda veden samlas på ett eller några ställen i deponier av "dödvedskyrkogårdar" i själva beståndet.

Under "Hamling":

Texten bör utökas och exemplifieras, med de olika typerna av hamling för olika trädslag. Tidpunkten för hamlingen bör anges. Det finns mycket erfarenheter och goda exempel att hämta från såväl Norge, som England.

Restaureringshamling kan ingå under samma begrepp. Bättre beskrivningar behövs för vad som menas med att hamlingen skall göras i etapper, hur långa, när på året mm.

Under "Heterogenisering":

Detta bör göras med översikt om omgivningarna, dvs i ett landskapssammanhang, och anpassas till de krav de arter har som man vill gynna.

Vid "Luckhuggning" bör man samla de nedhuggna träden och grenarna i en eller flera deponier av död ved i närheten, så man skapar luckor som också omfattar busk- och fältskikt.

Under "Naturvårdsbränning":

Bör beskrivas vilka skogstyper detta kan ske i - och med utförligare hänvisningar hur det skall ske.

Under "Ringbarkning":

Ange vilka trädslag som är lämpliga för detta, t.ex. asp.

"Stubbskottsbruk":

Kan utgå. Utgör så ytterst liten del.

"Utglesning":

Också här anges att fällda träd och grot lämnas kvar eller flyttas. Samma kommentar här som tidigare, att de bör samlas på några få ställen, om de inte tas ut.

Begreppet "Intern beståndsdynamik":

Behöver förtydligas; är det sådd, självföryngring, friställning av undertryckta träd?

Referenser:

Astrup, R., Bernier, P. Y., Genet, H., Lutz, D.A., Bright, R.M. 2018. A sensible climate solution for the boreal forest. *Nature Climate Change* 8: 11-12.

Franklin, J. F. 1993. Preserving biodiversity: Species, ecosystems, or landscapes? *Ecological Applications*, 3(2): 202–205

Holm, S-O. 2015. A Management Strategy for Multiple Ecosystem Services in Boreal Forests. *Journal of Sustainable Forestry* 34: 358-379.

För Skydda Skogen,

Stig-Olof Holm, talesperson, Skydda Skogen

Margareta Ihse